

column

Marc Reynebeau

Het is niets minder dan fictie

Als of het om een pakje sigaretten ging waarop moet vermeld staan dat je van roken doodgaat. Op die manier wil de Britse minister van Cultuur Oliver Dowden dat Netflix zijn abonnees meedeelt dat de populaire reeks *The crown* deels verzonden is (*DS 1 december*). Hij is bekommerd om wat jonge kijkers ervan zullen meedragen. Want zij hebben die periode, de jaren 80, niet meegemaakt en zouden dus fictie en waarheid wel eens door elkaar kunnen halen, stelt hij. De minister is er dus ook zo eentje: vinden dat als je er niet zelf bij bent geweest het niet mogelijk of misschien zelfs niet nodig is om zich te documenteren over de geschiedenis.

Het is niet meer dan fictie, liet Netflix verstaan, de serie wordt niet gepresenteerd als een documentaire. Als voor iets wordt gewaarschuld, dan is het dat er bloot, seks en geweld in de serie voorkomt, wat allicht wel degelijk de waarheid is. Al is het verder inderdaad maar de vraag of niet meer zo jonge kijkers dan zoveel beter ingelicht zijn over wat kennelijk de steen des aanstoots is: de tribulaties rond prinses Diana. Hetzelfde kan nochtans gelden voor wat zich verder zoal afspeelt in het decor van de serie, onder meer de Falklandoorlog of het beleid van premier Margaret Thatcher, thema's waar nog meer staatspropaganda rond hing dan in de officiële berichten over het prinselijke huwelijk.

De minister is niet aan zijn proefstuk toe. Toen de BBC overwoog om de nationalistische teksten van 'Rule Britannia' of 'Land of hope and glory' niet te laten zingen op *The last night of the proms* (*DS 8 september*), waarschuwde hij de omroep om de 'geschiedenis niet te wissen'. Nog eerder nam hij al een voorschot op de discussie rond het koloniale erfgoed door museums mee te delen dat de regering niet gesteld is op het verwijderen van omstreden kunstobjecten uit tentoonstellingen.

In dat alles zit zichtbaar een logica: de minister is minder bezorgd om 'de waarheid' dan om 'zijn' waarheid en die van zijn regering. De inzet van zijn demarche is daarom in de eerste plaats het narratief. Hem gaat het om de instandhouding van een specifiek officieel discours, dat van het conservatieve establishment over het koningshuis en

het imperium, en alles wat dat politiek en ideologisch betekent. Vaste zekerheden mogen niet wankelen.

Toch hoeft fictie niet per definitie het tegendeel van waarheid te zijn. Ze kan net functioneren als de antipode van andere vormen van fictie en een eigen, afwijkend narratief construeren, dat dicht bij de historische waarheid staat dan de officiële versie ervan. Fictie kan een uitnodiging tot reflectie zijn over elk narratief dat zich presenteert als onwrikbare historische waarheid.

Als politici de waarheid willen beschermen, willen ze vooral hun eigen versie daarvan, hun narratief, vrijwaren van tegenspraak

In kunst behoort het vermogen daartoe, de verbeelding, het verzinzel of, zo je wil, de leugen tot het terrein van de vrijheid. Dat omvat niet alleen de vrijheid om te fantaseren, maar ook om daar expressie aan te geven. Zoals regisseur Yorgos Lanthimos zich veel vrijheden permitteerde over het hofleven ten tijde van koningin Anne in zijn net daardoor zeer vermakelijke film *The*

favourite (2018). Of zoals Quentin Tarantino met zichtbaar genoegen Adolf Hitler in 1944 liet omkomen bij een aanslag in een Parijse bioscoop in *Inglourious basterds* (2009), waarmee de fantasie in de film tot stand kon brengen wat in de 'ware' geschiedenis nog wat meer tijd in beslag nam.

In de kunst hebben politici die zich zorgen maken over de waarheid nog een deel van het publiek aan hun kant. Voor die lezers of kijkers is waarheid ('echt gebeurd') nog een kwaliteitslabel, soms zelfs een voorwaarde – plausibel zijn is niet genoeg. Daaruit spreekt een angst voor de fantasie, waarvan de oorsprong in Vlaanderen teruggaat tot de vroege negentiende eeuw. Toen verketterde de dominante katholieke kerk de 'leugen' van de roman net omdat fictie een appel doet aan de verbeelding en aan alternatieve bronnen van waarheid, buiten de kerk dan. Daarom opende Hendrik Conscience zijn debuutroman *In 't wonderjaar* (1837) met een inleiding waarin hij zich excuseerde voor het genre ('Het is een roman! Schrikt niet') en beloofde hij alleen 'zuivere gevoelens' te zullen 'verheerlijken'.

Dat politici nu vaker dan vroeger de waarheid willen behoeden voor de gevaren van de fictie, komt doordat ze zich op dat vlak kwetsbaar voelen. Ze controleren, soms zichtbaar tot hun frustratie, niet langer de media en al zeker niet de

nieuwe media, en hebben steeds minder greep op de agenda ervan. Hun mondige, goed opgeleide bevolking die zich beschermd weet door de garanties van de liberale democratie, slikt niet langer zonder meer elk officieel narratief. Politiek is nu meer verantwoording en overtuigingskracht nodig. Wie die uitleg te veel moeite vindt, kan al eens in de verleiding van de reële desinformatie van nepnieuws en complottheorieën komen. Wat dat betreft, verkeert de Amerikaanse president Donald Trump al aan de andere kant van de barrière. Hij vindt het jongste bewijs voor zijn klacht over massale verkiezingsfraude in het feit dat de media daar níet over berichten.

De gevestigde politiek gaat daarin niet altijd vrijuit. Daarvoor aarzelt die soms te weinig om zelf als 'waarheid' vermomde 'alternatieve feiten' te verspreiden. Als Oliver Dowden nu minister van Cultuur kan zijn, ligt dat in het verre verlengde van het referendum van 2016, waarin zijn premier net het conservatieve narratief van traditie, soevereiniteit en *Empire* heeft ingezet om de Britten de Brexit aan te praten. Nu moet zelfs prinses Diana postuum helpen om die fictie overeind te houden.

Marc Reynebeau is redacteur van deze krant. Zijn column verschijnt wekelijks op woensdag.

Brand in een Parijse bioscoop in de film *Inglourious basterds*: triomf van de fictie. © afp

kort & bondig

Een hinkelspel is geen parkeerplaats

Verwar een park niet met een parking. In een ludiek protest werden de nieuwe parkeerplaatsen op de Van Vollenhovenlaan in Schaarbeek gebruikt als de aanzet om een hinkelbaan, doolhof en loopspoor te schilderen op het asfalt. De actiegroep 1030/0 reageerde daarmee op een onaangekondigde beslissing van de gemeente om een laan die dwars door het Josafatpark loopt weer open te stellen voor auto's.

Die beslissing werd gisteren alweer teruggedraaid nadat de burgemeester, Cécile Jodogne (Défi), haar fout ruiterslijk had toegegeven. Toch blijft de heisa opmerkelijk, zeker omdat schepen Adelheid Bytbeier

(Groen) tijdens de actie de beslissing nog collegiaal verdedigde met de woorden: 'Er is een sterke vraag naar parkeerplaatsen.' Het klonk absurd, aangezien Schaarbeek nog geen jaar geleden de klimaatnoodtoestand heeft uitgeroepen.

De kwestie is niet of er vraag is naar parkeerplaatsen – dat zal wel zo zijn – maar wie daarvoor politiek verantwoordelijk is. Als een bewonerskaart niet meer dan 28 euro per jaar kost en er bovendien meer kaarten in omloop zijn dan plaatsen, kun je niet anders dan besluiten dat het gemeentebestuur zelf kunstmatig de vraag in stand houdt. Met zo'n stuntprijs om je auto op straat te stallen, moet je goed gek zijn om nog een private parkeerplaats te willen kopen of huren.

Het lijstje met verborgen stimulansen voor autoverkeer is lang. Zo kost een stel-

plaats voor de fiets in een Cyclobox 60 euro per jaar en zijn er ellendig lange wachttijden voor de plaatsing van zo'n box op – jawel – een parkeerplaats. De aanvragen voor school-, speel- of zomerstraten zijn proceduraleslagen. Om nog te zwijgen over het gebrek aan veilige fietsinfrastructuur en oversteekplaatsen en dito gebrek aan handhaving sinds Schaarbeek op zijn hele grondgebied de zone 30 invoerde.

De lokale politiek botst op het gewestelijke mobiliteitsbeleid, nu minister Elke Van den Brandt (Groen) alle zeilen bijgezet heeft om het langverwachte Goodmove-mobiliteitsplan in te voeren. Hoe geloofwaardig is het dat een gemeente mee circulatieplannen en veilige infrastructuur voor actieve weggebruikers in deze dichtbevolkte wijken zal opstellen, als ze niet eens in staat is om autoverkeer te weren in een parklaan zon-

der omwonenden?

Pleiten voor een andere visie op parken, zoals onderzoeker Jesse Pappers hier deed (*DS 30 november*), is niet genoeg. Ik deel zijn visie, daar gaat het niet om. Het probleem is dat de schepen wellicht de eerste zal zijn om ook zelf die visie te onderschrijven, maar dat er eerst burgerlijke ongehoorzaamheid nodig is om het college duidelijk te maken dat het deel van het probleem is. De visie van autovrije parken in Brussel blijft een mooie toekomstroom, zolang we niet raken aan de hele beleidsmatige infrastructuur die prioriteit geeft aan koning auto.

Gideon Boie

Docent en onderzoeker faculteit architectuur (KU Leuven).